

У НОВОМ САДУ У УТОРАК 27. МАРТА 1879.

ПОЗОРНИЦЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Езлази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 и. месечно. — Претплатата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из јубави према позоришту примно да разашиље овај лист.

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

(Наставак.)

VI.

С тога је Коста и отишао на академију, јер академије нису имале ону универзитетску слободу, него је на њима било нешто стеге и учења под морање, што га на универзитету није било. Он се вљуда бојао, да не ће и њега на универзитету окужити болест оне претеране слободе, па је за то изабрао место, где ће моћи свој затнат добро испећи. На академијама изображава се човек као стручњак, као мајстор у своме послу, на универзитету пак добија се, осим стручног знања, још и шири поглед на свет, — то је правило, које о једној и о другој школи важи. Па и с погледом на ово избија на среду Костић реалистичан правац, који се ограничава на оно, што је пред и око њега, који има строго само своју струку пред очима, коме је управо то главно, а све остало споредно, управо луксуз за њега.

Имајући то све пред очима, отиде Коста у Пожун на академију. То је било у јесен г. 1864. У то доба био је жив покрет међу српском омладином. Српски ћаци, где су год на страним школама били, удруживали су се ради неговања српског језика и развијања српског духа. И у Пожуну било је српске ћачке дружине. Име јој је било „Слобода“. И Коста је ступио у ово друштво, које га одмах себи за секретара изабере. Но Коста је дошао у Пожун са намером, да учи мађарски. У Пожуну ишље то баш врло лако било, особито још и због великог броја српских ћака, који су се на пожунским школама налазили. С тога Коста одмах по свршетку другог течaja остави Пожун и оде у Дебрецин, баш у срце мађаршине. У Дебрецину је довршио другу годину академије. Треће године оде у Кашаву, где је и државни испит положио.

За читаво ово време нема ни једнога знака,

да се Коста у то доба јако интересовао за књижевност, или иначе за народне ствари, изузимајући једино напред споменуто секретарство у „Слободи“. Ово је у његовом животу заиста врло чудноват појав, Баш у оно доба, кад се образовала „српска уједињена омладина“, кад су сва српска срда кипила од одушевљења, био је он одлучен од те струје, стојао је са свим усамљен. Његова усамљеност на мађарској академији и одлученост од српског друштва давале су му вид, као да струју што влада не одобрава, шта више, као да се навалице цепа и отуђује од онога, што носи на себи српски народни тип. У добу највећег одушевљења изгледа он једини као млад старац. Замишљајући га таква у тадањим околностима, долази нам и нехотице на ум узвишене слика грофа Сент-Симона, који у најбурнијим данима велике француске револуције стоји далеко ван домаћаја бесних револуционих таласа, и у своме усамљеном куту мирно снује и премишља о новој великој револуционарној мисли, којој није само цел политични, него и економски преображај ѡудског друштва. И Коста је у многоме налик на овог француског грофа, на овог социјалистичког претечу. Он за цело није у то доба седио бадава. Бар ако ништа друго није радио, он је посматрао и премишљао. То, што се у то доба око њега догађало, није се слагало са његовим реалистичким назорима. Уједињена омладина, која је на послетку постала и бауком за многе владе, није по свој прилици њему тако страшна изгледала, јер и ако је било у омладини основне мисли, али није било код ње праве, одређене цели, те по томе није могло бити ни стална основа њеноме устројству. Није дакле било у тадањој уједињеној омладини онога

конкретнога, стварнога, што се са сваке стране описати може, није то био још потпуно савршен земаљски створ од меса и кости, него је била виште идеална слика, коју је машта свакога појединога по своме начину сликала, и коју, кад си ју год из ближе проматрати хтео, ниси могао никде руком ухватити, јер ти се њено од сунчаног зрака оплетено тело свагда измицало, и рука би ти само у празнину захватила. Овако је морао покојни Коста умствовати, а нешто је од овога запста и било у ствари. Њему пак морало је то све још друкчије изгледати, њему, који се запста за неко време од српског друштва одлучио био и запста себи неки практичан начин мишљења присвојно. Или је зар можда ово све реакција била напрема прећашњим великим илузијама, произведена сад грозним дезилузијама. Било је ту, да богме, свакојаких разних уплива, но главно је то, да се онај претерано идеални правац није са Костиным практичним назорима, са његовим конкретним схватањем слагао. Он се, као и онај француски гроф, није задовољавао са са-мим формама, него је свакој ствари свагда и језгро тражио, што се опажа и на свима списима његовим, који нису засновани по некој апстрактној мисли, него су вађени из пуног и богатог врела свакидашњег живота. То је — по нашем мињењу — главни, и ако не једини узрок тадању његовој одлучености. А да је то запста тако, имадем за доказ томе још неколико података из његовог живота, од којих ћу можда неке још у течају ових чланака саопштити.

Кад је школе свршио и испит положио дође у Пешту — то је било у лето г. 1867. — и стане у праксу код гадањег пештанској варошког суда као сенатски бележник. Ови сенатски бележници били су само почасни бележници, а у ствари били су практиканти код суда, којима је дужност била, да у седницама судског сената перо воде и о истима записнике састављају. Награде или нису имали никакве, или су добијали обичне дневнице. Али главно је била пракса, која се код варошког суда прибавити могла, и с тога су се млади свршени правници отимали о таква места.

Ту је Коста пробавио неколико месеца. У то доба је већ била образована нова угарска влада. Све муниципије угарске на ново се рестаурисале. Па и у Новом Саду образован је нов мајистрат са новим варошким представништвом. Градона-

челиник Новога Сада био је др. Светозар Милетић, а велики бележник био је др. Лаза Костић. Уз великог бележника био је још и подбележник, који је варошком суду додељен био. Но како су се послови у политичкој, административној струци гомилали, појави се потреба, да се постави још једно место подбележника у магистрату, који ће вел. бележнику додељен бити. Пок. Коста потражи ово место, и добије га. То је био његов први прави корак у практичан живот.

Али није дуго служио, а нађе олуј на новосадски магистрат. Угарска влада наименује за Нови Сад ванредног комисара, градоначелник др. Св. Милетић буде сuspendован, а варошки капетан Ђока Камбер даде усљед тога оставку. За овим су дошли истраге, па сuspendије, па опет истраге. Коста Трифковић се налазио на нижем месту — био је само подбележник — па је овај олуј срећно преко његове главе прејуро. Но не само, да га овај олуј није оборио, него је он за време ових тешких околности својом вештином и вредноћом шта више и симпатије меродавних личности придобио, тако, да при обновљеној рестаурацији, г. 1869., буде за великог бележника вароши Новога Сада изабран.

Доласком својим у Нови Сад Коста се опет приближио старим круговима својих пријатеља, примакао се ближе огњишту српског књижевног друштвеног живота. Међу тим су се и облаци, што су се над главама народне странке вили, мало разшили. Политична бура мало се стишала, сталожила. Радња уједињене омладине била је у највећем јеку, — покренуо се и орган омладински „Млада Србадија.“ Радња „Матице Српске“ добила је такођер под председништвом дра Јована Суботића, који је онда у Новом Саду живио, нешто више полета, нарочито се пак српско народно позориште почело опорављати од болова, што му их је рађање српског позоришта у Београду причинило. У то доба било је на новосадској српској гимназији, код народних завода, у уредништвима српских листова, у варошком магистрату много младих људи, који су се интересовали, припомагали, радили око српског културног напретка. И на црквено-школском пољу почела је српска народна странка мања отимати. Све то били су моменти, који су на пок. Косту утицали, да се Коста са собом и са околностима измиривати, и неки идеални полет добивати почео.

ЖИСТИЧИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Проводација“, шаљива игра у 3 чина, написана Јулије Розен, с немачког превео А. М.) Приказана у среду 21. марта о. г. по други пут.

„Sie leben traurige Tage!“ — рећи ће ми ономад једна сусетка Немица у позоришту. А за што? — запитах је ја. „Das Theater ist ja abscheulich leer!“ Ваистину тако је. Ма да нас са позориште разглађују, разведравају, побуђују на пријатни смеј — иза леђа наших киња нас ужасно зевање, јер празне клупе, које не могу да испуне ни на ретко сејани посетоци нашег партера, зевају ужасном празнином. Џа шта значе те празне клупе? Поштовања публико молимо за одговор! Неки веде: Нема свет — а публика је свет — новаца. Исцедили су нам цепове Сегединци, иду празници, треба спремити новаца, да их лено проведемо, треба ово купити, оно поновити, и сума сумарум — нема свет новаца. Мој један поштоњани колега резонује у овим стуцима, да је томе крива непојамна анатија, то, што ми немамо уметничкога укуса. Је ли то тако? И јесте пиније! Ја идеј даље, па велим, да смо ми врло нестални у љубави ирема нашем позоришту, нестални у томе, као и у свакему, слама која бувне на преилане. Али баш кад је та фраза тако омиљена да свет нема новаца — дај да загледамо мало у цеј тој нашој публици. Немамо новаца — јел'те? Немамо новаца — а празнике морамо прославити синесијом јела и пића, које нам је трећи дан већ дотужало. Немамо новаца — а своје морамо поновити тако скуним хаљинама, да нам се врти мозак кад бацимо поглед на конте и рапуне. Немамо новаца — а у свој „физитцимер“, то благовалиште моловаца, тај скупи излог наше раскоша и неукуса, морамо набавити ово или оно, што још недостаје, јер, молимо, свака три месеца добијамо по коју „физиту“, која би нас могла оговарати. Немамо новаца — али за „Фрише фире“, за „префараџи“, „фарба“, „калабер“ и т. д. за катадневно ивић, дуван и т. д. морамо имати ситна трошка. Ето, ја набројах неколико рубрика, у којих би сваки родољуб и родољукиња могао и могла позајмити нешто, па да наспори позоришту. Али ми немамо оне челичне црте у нашем карактеру, која би нас гонила, да надбијамо своје слабости, да снодимо своје потребе на природну меру — па да нам претече што више трошка на своје умно образовање, на плезениту забаву, на родољубиво дело. Ја да сам изнашао барут, напунио би вам пушку да убијете зеца, који лежи у томе грму.

Но куд ја забасах? Би ли смео тако резоновати својој сусетки Немици — која дође да нађе себи лене забаве у српском позоришту. Волим рескирати, да кажем оно што мишљах у тај мањији. Неки ће признати да је тако, други ће слећи раменима, бојећи се и покушаја да тим раменима баш он исправља свет, а мени, јаднику, верујте, да није иштилајше што сам ово казао — јер ми није стало толико да спасем душу своју, колико би возило да остале думе у нашем позоришту. Пође ли обако и даље дивно ће

се изузимати како је Нови Сад дао 5000 фор. на Сегединце (од чега половина по паритету иде на Србе) а у исти мањ помогао своме позоришту, да дође до великог дефицита, који се да како сав пшије у дiku овдашњем Српству.

И тако вам ја сретно постадох проводација између допста празне касе нашега позоришта и тако звалога празнога цепа публике. Хоћу ли бити тако сретан у овоме проводасију, да овај хладни немарин момак, што се зове публикум, баци свој мистици „взор“ на тако сироту девојку као што је наше позориште, — или зар би боље било, да кад се већ нешто иште, да скочим одмах in medias res, па да кликнем: Кесу куме! Избиља ова је ствар допста врло налик на сватове. Наше страсти то су вам бесни и кићени свати, које морамо — та верујте да морамо, љубци почастити, јер где би свати остали гладин и жедни, а наше праве душевне потребе, то су вам она ситна деца што циче: Кес' куме, али кум, alias публикум једва да има њих коју спити наре.

Но ако је и свирка, треба посвирати па и за појас затенути. О, камо моје лене среће, да си ти публико паметан човек, па да сам ти ја — комарац — музика!

Али сад је већ доста. „Проводација“ ће остати стални комад у нашем репертоару, јер је допста згодан да пријатно испуни једно вече. Наши вредни глумци — буди им свака у част речено — играју с таком вервом, да ми се чисто чини, да та воља расте у геометријској пропорцији према немару публике, јер што мање публике, они се све боље труде — а колико је то похртвовање, како то боли вољна и одушевљена уметника, то зна само онај, који је осећао тај бол у души својој. — Улоге у овом комаду биле су све у згодним рукама и ми немамо иштила замерити, но смо дужни да одамо своје цуно признање виртуозној игри како гђице Ј. Поповићеве, а тако и игри лепога женскога трпаса гђе Рајковиће, гђице Л. и Б. Хадићеве, кога је узимало лукаво и да јуриш мушки тројство г.г. Ружић, Добриловић и Јовановић уз складно секундовање Рајковићево — ма да је завојски део тога вечера био да како у рукама гђице Ј. Поповићеве и г. М. Ружића. У томе лепоме акорду као да зукне по кад што једна ма и врло танка јеница, мало тугаљива — али топао тон осталих не да јој мања.

Сума сумарум — ми смо тога вечера уживали, а то је доста. Нек зна одсути део публике — да смо уживали, па кад већ не долази, оно бар неке се једи, што ми уживамо — док они зевају при забавама, где мисле да ће се забавити, па се не забављају.

Јеф. Пров.

* (Вајредна представа у юрист породище појојног песника Ђуре Јакшића.) Мислимо да нам није потребе сраћати пажњу наше публике па ту представу. Управа позоришна учинила је своје, а сад је ред на публици да и она учини своје. Тако тако ће се моћи постићи она лена цел, којој је ова представа намењена.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

45. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 27. МАРТА 1879.

ВАНРЕДНА ПРЕДСТАВА

У КОРИСТ ПОРОДИЦЕ ПОКОЈНОГ ПЕСНИКА ЂУРЕ ЈАКШИЋА.

РАСПОРЕД:

1. „Увод из словенских песама“, од Титла, свира позоришни свирачки збор.
2. „Пролог“, говори А. Хадић, управитељ нар. позоришта.
3. „Снегу“, песма од Шуберта, пева П. Добриновић уз пратњу свирачког збора позор.
4. „Еј, да ми се љубав слије“, дует од Мендлсона, певају С. Максимовићка и Ленка Хадићева уз пратњу свирачког збора позоришног.
5. „Три хајдука“, од Змај-Ј. Јовановића, декламује Сава Рајковић.
6. „Молитва“, од Вебера, квартет, певају уз пратњу свирачког збора позоришног С. Максимовићка, Л. Хадићева, П. Добриновић и Љ. Јовановић.
7. „Српске народне песме“, пева Д. Ружићка уз пратњу свирачког збора позоришног.
8. „Увод у оперу Виљем Тел“, од Росинија, свира свирачки збор позоришни.

На послетку:

И Р К О С.

Шаљива игра у 1. радњи, с певањем, од Р. Бенедикса, посрбло Ј. Андрејевић, музика од А. Максимовића.

ОСОБЕ:

Селаковић, богаташ . . .	Марковић.	Која, муж јој	Добриновић.
Ката, жена му	Ј. Поповићева.	Милан } у служби којизој .	Ружић.
Јелка, кћи им	С. Максимовићка.	Сока }	Д. Ружићка.

Збива се у којиној кући.

Према лепој цели примају се и добровољни прилози с највећом захвалношћу.

Ко од наших претплатника жељи своја места за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11. сахата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.